

Hayati Doğanay İle Türkiye’de Coğrafya Çalışmaları Üzerine

Görev Yaptığı Üniversite (ler): Atatürk Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Giresun Eğitim Fakültesi

Okuttuğu Başlıca Dersler: Coğrafya’ya Giriş, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Enerji Kaynakları, Ziraat Coğrafyası, Coğrafya Öğretim Yöntemleri I ve II

Akademik Çalışma Alanları: Beşerî Coğrafya, Ekonomik Coğrafya, Coğrafya Eğitimi

Akademik Hayata Başladığı Üniversite ve Yıl: Atatürk Üniversitesi, 1977

Hocam müsaadeniz olursa, Hayati Doğanay kimdir, nerede ne zaman doğmuştur sorusuyla başlayalım.

Öncelikle bu ilginç çalışmanız nedeniyle kutluyor ve çabalarınız için çok teşekkür ediyorum. Doğanay, 1948 Trabzon doğumlu olup, bu ilimizin tek metropol ilçesi olan *Ortahisar-Yeşilyurt Mahallesi’*nde dünyaya gelmiştir. Yaklaşık elli yılı aşkın bir süre, yani 1967’den beri Türk milli eğitiminin hizmetinde olmuş ve halen de bu hizmeti zevkle sürdürmektedir.

Lise tahsiliniz hakkında kısa bir bilgi verir misiniz? Nerede, hangi lisede eğitim aldınız?

Hay hay! Kısaca açıklayalım: Uzun yıllar Doğu Karadeniz Bölümü irfan yuvalarının tek ve en eski tarihli (1887’de eğitime başlamış) olan Trabzon Lisesi’nin 1966 yılı mezunlarındanım. Ortaokulu da bu lisenin orta kısmında okudum.

Disiplinli bir çalışma ortamı ve ifade yerinde ise mesleğinin kurmayı ve görevine aşkla, sevgiyle, sempatiyle bağlı öğretmenlerdiler. Seçkin bir eğitim kadrosu bu eğitim kurumunda özellikle de devlet parasız yatılı okuyan öğrencilerin başarılı olmaktan başka şansı yoktu. Sonuç olarak ne elde edilir? Kuşkusuz başarı...

Hocam, müsaade ederseniz sohbetimize üniversitedeki talebelik yıllarınızla devam edelim. İlk olarak, üniversite eğitimine nerede ve nasıl başladınız ve en önemlisi de neden coğrafya tahsili yaptınız?

İlk olarak üniversite eğitim ve öğretimime İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi *Felsefe Bölümü* öğrencisi olarak başladım. Oraya da sadece bir tek günlük Hukuk Fakültesi kaydımı sildirecek girmiştım. İstanbul'a coğrafya öğrenimi görmek için gitmişim. Yaklaşık bir hafta geç gidince bu enstitüdeki (o zamanki adı) kayıtların kapandığı söylendi. Hukuk Fakültesi'ne kayıt yaptırdım. Bir gün sonra oradan kaydımı alıp felsefeye kayıt oldum. Bir iki hafta kadar derslere de devam ettim. Estetik dersi hocamız (Doç. Dr. İ.T.) "*Felsefe zor bir bilimdir. Bu bilimi sevip sevmeyişi, yapıp yapamayacağı konusunda zihninde en küçük bir kuşkusunu olanlarınız varsa, yol yakınsın geri dönsün*" şeklinde nasihatle bulundu. Kendisine müteşekkirim. Çünkü hedefim, mükemmel bir *lise coğrafya eğitimcisi* olmak ve Trabzon Lisesi'nde çalışmaktı. Zaten benim devrem ve öncesi *coğrafya enstitüsü mezunları* az sayıda mezun, öğretmenliği tercih ediyorlar ve istedikleri lisede de görev alabiliyorlardı (kuşkusuz stajyerlikleri kalkıp asaletleri onaylandıktan sonra). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kayıt süresini uzatınca, *Felsefe Bölümü'*nden kayıt sildirecek Ankara'ya gittim ve bu fakültenin Coğrafya Enstitüsü *Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Kürsüsü* (bugünkü karşılığı 1981'den beri anabilim dalı) öğrencisi oldum. Neden coğrafya eğitim ve öğrenimi sorusuna gelince, daha ilkokul yıllarımdan başlayarak, *atlas* ve haritaları çok sevmem, zamanla haritalar üzerinde *yer adları* arayarak dinlenmem, ayrıca da *onlu not sistemi* üzerinden ortaokul ve lise coğrafya derslerimi okuduğum *İsmail Hakkı Berkmen* hocamın en yüksek notları olan 8 veya 9'u kendisinden rahatlıkla alabilmemdi (kendisini saygıyla ve rahmetle anıyorum). İşte esas etkenler, bu iki önemli etmen...

Hocam, bize üniversite yıllarında almış olduğunuz coğrafya eğitiminden biraz bahseders misiniz? Mesela hangi dersleri okudunuz?

Üniversite eğitimi yıllarımda aldığım coğrafya eğitim ve öğretimi hakkında kısa açıklamalar yaparsam, öncelikle şunları söyleyebilirim: Bugünkü anlayışına göre, çok nitelikli bir eğitim-öğretim aldığımızı düşünüyorum. Bunun da, başlıca üç önemli sebebi var: *Kürsü* esasına göre eğitim ve öğretim yapılması; *komite* esasına göre sınav yapılması ve *alanlarında uzmanlaşmış seçkin bir akademik kadronun varlığı*.

Öğrenciler, *kürsü* (günümüzdeki anabilim dalı?) esasına göre bölümü seçiyor, ilk dört yarıyıl dersini bütün kürsüler ortak alıyor, üçüncü sınıfa geçerken *komite* esasına göre sınavlara giriyor ve örneğin dört kürsü dersleri birer komite kabul ediliyordu. Bunların herhangi bir dersinin yazılı veya sözlü sınavından kalan öğrenci, o kürsünün bütün derslerinden kalmış sayılıyordu. Öğrenciler hangi kürsünün öğrencisi ise üçüncü sınıftan başlayarak, bitirene dek artık sadece o kürsünün derslerini alıyorlar ve mükemmel yetiştiriyorlardı. Çünkü kürsü başına öğrenci sayısı, en az on ve en fazla on beş kişi idi. Bu nedenle de öğrenciler çok mükemmel yetiştiriyorlardı. Her öğrenci seçtiği kürsüden mezun olabilmek için kendisine bir yıl öncesinden (üç geçtiği bahar yarıyılı) bir *seminer* konusu veriliyor; öğrenci onu araştırıyor ve üçüncü sınıfta kendisine ayrılan bir derste sunuyor, tartışılıyor ve düzelttikten sonra kürsü başkanlığına teslim ediliyordu. Ayrıca dördüncü sınıfa geçeceği bahar yarıyılında yine kendisine araştırmaya dayalı bir *tez konusu* veriliyor, öğrencinin tezini yöneten öğretim üyesi, kürsü başkanının da onayını alarak tezi kabul etmedikçe öğrenci, bitirme sınavı yazılı veya sözlü sınavına girme hakkı alamıyordu. Üçüncü ve dördüncü sınıfın dört yarıyılık derslerinin sınavına aynı anda ve son sınıfta yeniden giriliyordu. Her öğretim üyesinin haftada iki veya en fazla üç farklı dersi olunca başarı da kendiliğinden geliyordu (devam eden ve dersleri önemseyen öğrenciler için, yoksa dört yıllık fakülteyi yedi ila sekiz yılda bitirenlere de sık rastlanırdı). Almış olduğumuz dersler *Jeomorfoloji, Kartografya I (Projeksiyonlar) ve Kartografya II (Harita Bilgisi), Asya'nın Fizikî Coğrafyası, Asya'nın Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası, Avrupa'nın Ekonomik Coğrafyası, Genel Ekonomik Coğrafya, Deniz Ekonomik Coğrafyası, Yerleşme Coğrafyası, Ulaşım Coğrafyası, Üretim Coğrafyası, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Jeopolitik, Yedi Coğrafi Bölgenin Ayrı Ayrı Ekonomik Coğrafyaları, Afrika Coğrafyası* gibi derslerden oluşuyordu.

Üniversite tahsili aldığınız Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde hangi hocalar vardı, siz hangilerinden ders aldınız?

Evet. Biraz önce de ifade edildiği üzere Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi mezunuyum. Bu fakültemizin, günümüzdeki karşılığı ile *Coğrafya Bölümü*, o zamanki karşılığı ile *Coğrafya Enstitüsü Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Kürsüsü* diploması sahibiyim. Bu bölümde öğrenci olduğum yıllarda derslerime giren, şu anda hayatta olmayan hocalarım (hepsini de rahmetle ve saygıyla anıyorum) Prof. Dr. Reşat İZBIRAK, Prof. Dr. Oğuz EROL, Prof. Dr. Danyal BEDİZ, Prof. Dr. Mecdi EMİROĞLU, Prof. Dr. Cevat Rüştü GÜRİSOY, Prof. Dr. Cemal Arif ALAGÖZ, Prof. Dr. Erdoğan AKKAN, Prof. Dr. Aydoğan KÖKSAL en çok hatırimda kalanlardır. Bunlardan sadece Mecdi EMİROĞLU ve Aydoğan KÖKSAL, Doçent öğretim üyesi olarak derslerimize girmeye başlamışlardı. Diğerleri hep Profesör öğretim üyeleri idi. Kıyafetleri (kravat takılı, beyaz gömlek ve koyu renkli takım elbise), **saat-zaman** kavramına, devlete, millete, öğrenciye saygıları; yanlarında

birer asistan ile derse girmeleri; yazı tahtasına âdeta *kitap gibi* renkli tebeşirlerle şekilleri çizmeleri, her yeni karşılaşılan terimi tahtaya yazmaları ve açılımını yapmaları; zevkle ve şevkle ders işlemeleri, *coğrafya* der demez, bir kez daha tekrarlamaları ve şöyle ballandıra ballandıra işlemeleri... Yaklaşık 100'er dakikalık derslerin (ikişer ders saati toplamı) nasıl geçtiğini anlamadan süre bitiyordu. Çünkü her branşa girebilecekleri halde (kendim de her istediğim branşa girebiliyordum), bilerek-isteyerek ve severek coğrafya eğitim ve öğretimini seçmişlerdi (günümüzdeki gibi yirmi beş veya otuzuncu tercih değil). Ancak, itiraf edeyim ki her biri birer derya olan bu büyük bilim insanlarından, gereği gibi yararlanmadım diyebilirim. Çünkü sadece iyi bir lise coğrafya eğitimcisi olma hedefim vardı. Akademik hayatı hiç düşünmemiştim.

Öğrencilik yıllarınızda Coğrafya Bölümü'nde yabancı uyruklu hoca var mıydı? Varsa, ders aldınız mı?

Üniversite Coğrafya Bölümü'nde yabancı uyruklu hocamız olmadı. Ancak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Enstitüsü'nün kurucusu Prof. Dr. Herbert LOUIS'ten 1968'de bir konferans dinlemiştim (Doğu Karadeniz Mıntıkası'nda mısır tarımının şakulî sınırları= Doğu Karadeniz Bölümü'nde mısır tarımının dikey sınırları). Ayrıca Pedagoji hocalarımızdan *Eğitim Felsefesi* hocamız, yine bir Alman eğitim bilimci olup adı Prof. Dr. Alaxandire Weksilyard idi. Kendisinden aldığımız *Eğitim Felsefesi* derslerden en fazla hatırladıklarım; *İnsan niçin eğitilir* sorusunun yanıtları ve ayrıca da *insanın yüz hatlarına göre kişilik yapıları* gibi yaklaşık bir buçuk ay süren bir yarıyılık dersleri idi. Diğer hocalarımız gibi eğitim felsefesi hocamızın da son derece *dakik* olması; zevkle ders işlemesi, fakat soru almaması en fazla hatırımda kalanlardır.

Hangi hocalar arazi çalışması yaparlardı, sizin de katıldığınız arazi çalışmalarından örnekler verebilir misiniz?

Üniversite öğrencisi olduğum yıllarda *arazi çalışmaları* yani *Coğrafya gözlem gezileri* daha çok Ankara'nın değişik yörelerine yönelik *günübirlik gözlem gezileri* ile sınırlı kalıyordu. Örneğin, *Hüseyin Gazi Çevresi'nin Jeomorfolojik Özellikleri ve İktisadî Hayata Etkileri*, *Kızılcihamam Dolaylarında Yerleşme-Termal Kaynaklar ve Oluşumu*, *Beypazarı ve Tarihsel Doku* gibi. Ayrıca, yine günübirlik olması kaydıyla, *Bolu-Abant Çevresi Gözlem Gezisi* diye başka coğrafya gözlem gezisi de hatırlıyorum. Ancak, gerek *seminer çalışmaları* ve gerekse *doktora tezleri* konuları, büyük çoğunluğu ile öğrencilerin memleketlerinden seçiliyor ve mutlaka *arazi gözlem gezileri* esas alınıyordu. Yerinde çekilen fotoğraflarla da bunların kanıtlanması gerekiyordu.

Coğrafya eğitim-öğretiminde arazi çalışmaları oldukça önemli bir konu. Sizin bu konuya ayrı bir önem verdiğinizi ve öğrenciler ile sık sık arazi çalışmaları yaptığınızı biliyoruz. Bu konuda neler söylemek istersiniz?

Coğrafya gözlem gezileri (=arazi çalışmaları), Coğrafyacılık mesleğinin olmazsa olmazlarından biridir. Çünkü bu bilimin laboratuvarı, en dar anlamda seçilen araştırma sahası, en geniş anlamı ise yeryüzünün bütünüdür. Ancak maddi kaynak yetersizliği nedeniyle *gezi gözlem=coğrafya gözlem gezileri araştırma yöntemi* kuşkusuz yeterince uygulanamamaktadır. Bu konuda şahsen bizi en çok sevindiren husus, en azından coğrafya araştırmacılarımızın büyük çoğunluğunun, seçtiği araştırma sahasını defalarca gözleme aldıktan ve tanıdıktan sonra yazma aşamasına geçmeleridir. Ancak ne yazık ki günümüzde kimi akademik coğrafyacılar, “*Efendim ben coğrafya eğitimi doktorası yaptım; coğrafya bilim alanlarından hiçbirini okutamam*” diyebilecek kadar sonu uçurum ya da karanlık bir kulvara girmiş bulunuyorlar. Değil araştırmacılar, coğrafya öğrencilerinin de sık sık yakın çevre ve uzak çevre coğrafya gözlem gezilerine mutlaka götürülmeleri; hem de kanımca “*aman ders ücretlerimiz kesilmesin*” endişesi ile bu gezileri, henüz bilimin orijininde olan asistanlarla değil, bizzat doçent ve profesör akademik meslektaşlarımız öne geçerek *coğrafya gözlem gezileri* yaptırılmalıydılar diye düşünüyorum. Gerek üniversitemiz Edebiyat Fakültesi *Coğrafya Bölüm Başkanlığı* görevim boyunca gerekse Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi *Coğrafya Öğretmenliği* görevim boyunca, bazı yıllar üniversitemiz desteği ile (özellikle rektörümüz Prof. Dr. Erol ORAL ve Prof. Dr. Hikmet KOÇAK, bu konuda en fazla müteşekkir olduğumuz rektörlerimizdir) bazı yıllar da öğrencilerimiz ve tarafımdan yapılan katkı ile bu tür gezileri uygulamaya çalıştık.

Coğrafya gözlem gezileri ile ilgili, zihnimde bazı anekdotlar vardır: Örneğin, bir pazartesi günü saat 08.00 gibi, Boğaziçi’nde (FSM Köprüsü yakını) Anadolu kıyıları boyunca öğrencilere yat gezisi yaptırırken aklıma Nuriye Hoca Hanım’ı¹ aramak geldi; aradım da. “*Efendim, şu anda nerede olduğumu bilemezsiniz*” dedim. “*Erzurum’dasınız, çünkü öğrencilerin sesi geliyor*” cevabını aldım. “*Bilemediniz; Fatih Sultan Mehmet Köprüsü yakınından, Boğaziçi’nde yat gezisinden sizi arıyorum Valide Sultan*” dedim. “*Hocam bravo Erzurum’dan gelip, sabah sabah İstanbul’da bizi uyandırdınız ya sizden korkulur*” diye cevapladı. “*Trakya yakası kıyılarını da gözleme aldıktan sonra, ikinci kalış yerimiz İğneada olmak üzere yola devam edeceğiz*” dedim; Nuriye Hoca Hanım öğrencilerimize, bize *sağlıklı yollar* diledi ve konuşmayı bitirdik. Daha da konuşmayı sürdürecektim; bir de ne göreyim dev bir kargo gemisi yakınımıza gelmiş; bizim yat, onun yanında beyaz bir kelebek gibi kalmış ve bir süre de, Rumeli kıyılarını görememiştik. Neyse ki, kısa zamanda canavar, bizim yolculuğumuzun tersi yönde geçip gitti...

1 Bu tarihte, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı’nda görev yapmakta olan Prof. Dr. Nuriye Garipağaoğlu.

Prof. Dr. Cemalettin ŞAHİN bana, “*Hocam, arazi deneyiminin çok önemli olduğunu şu anda anladım*” dedi: İstanbul’un da programımızda olduğu bir Trakya coğrafya gözlem gezimizde, önceden kararlaştırıldığı üzere *Ramazan ÖZEY*² ve *Cemalettin ŞAHİN*³ gezi otobüsümüzü *Maltepe Gülsuyu Köprüsü* yakınında karşıladılar. Programımız gereği, oradan *Büyük Çamlıca Tepesi* hâkim konumuna çıktık. *Ramazan Bey*, “*Hocam, Cemalettin bu çevreyi çok iyi biliyor; sözü ona bırakalım*” dedi. Ben de, *peki* dedim. *Cemalettin*, *İsmail YALÇINLAR*⁴ hocamızdan, *Büyük Çamlıca* çevresinde arazi çalışması yapmış, o günlerde *yüksek lisans* tezini tamamlamış özetle, bilimde zehir gibi. Bizi *Prekambriyen*’den aldı, *paleontoloji*, *stratigrafi*, *tektonik*, *Kuvaterner* derken... *Günümüze* getirdi. *Fiziki coğrafya*, özellikle de *jeoloji-jeomorfoloji*, *tarihsel jeoloji* bilim alanlarıyla dopdolu... *Araya* girdim; dedim ki *Cemalettin Bey*, hemen hatırlattı; *hocam bana, lütfen Cemalettin diyin*. Hemen ifademi düzelttim, bir daha değişmemek üzere. Çok çok memnun oldum Çünkü *Ramazan*⁵ beni genç elemanlarına öve öve, onlar da bana büyük bir saygı duyar olmuşlar. Kendisine teşekkür ettikten sonra, *Cemalettin*, *öğrencilerimiz bu konuma ilk kez geliyorlar; sen önce şu bulunduğumuz konumu, özetle tanıt; yönlerimizi belirt; Boğaz’da şöyle yukarı doğru giden gemilerin hangi yöne gittikleri ve hangi denize çıkacakları; aşağı doğru gidenlerin hangi yöne gittikleri ve hangi denize çıkacakları; hemen karşımızda görülen kıyılar ve kabaca bir üçgene benzeyen alanın neresi olduğunu ve üzerinde görülen iki dev tarihi eserin neler olduğunu; Boğaz’ın Anadolu ve Rumeli kıyılarını; Anadolu’dan ne kadar uzaklaştığımızı; Avrupa’ya ne kadar yakınlaştığımızı ... özetle* ricasında bulundum. Teşekkür etti ve dedi ki *Hocam sadece bilmek değil, arazi deneyimi de çok önemliymiş*. *Cemalettin*, müthiş bir *fiziki coğrafyacı* da olabilirdi. Şimdi, mükemmel bir beşeri coğrafyacı olmuş... Başarısının devamını diliyorum.

Üniversite yıllarınızda ihtiyaç duyulan akademik yayınların (kitap, harita, vs.) durumu hakkında bilgi verir misiniz? Yeterli yayın var mıydı? Hangi yayınları okuma imkanı vardı?

Üniversite öğrenciliği yıllarımda yayın sorunu, belli alanlar için yine söz konusu idi. Örneğin *İZBIRAK*; *Jeomorfoloji*, *Bitki Coğrafyası* ve *Hidrografya* ile *Coğrafya Terimleri Sözlüğü* gibi şaheserlere, daha o yıllarda damgasını vurmuştu. Kimisinin üç veya dördüncü, kimisinin de altıncı basımları yapılıyordu. *Oğuz*

2 Bu tarihte Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı doçenti olan *Cemalettin ŞAHİN*, Marmara Ü. Coğrafya Bölümü.

3 Bu tarihte Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı’nda araştırma görevlisidir.

4 İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü öğretim üyesi.

5 *Ramazan Özey*, uzun yıllar Erzurum Atatürk Üniversitesi’nde *Doğanay Hoca* ile birlikte çalıştıktan sonra, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı’na geçmiştir.

EROL Hocamız, Klimatoloji ders kitabının ilk basımını yapmıştı (en anlaşılır ve en düzgün baskı da, bu ilk basımdı). Ancak, beşerî ve iktisadî coğrafya alanında ders kitabımız yoktu. Sürekli not tutuyorduk. İfade yerinde ise, kısaltmalı ve steno gibi yazıyor; sonra uzun bir süre, âdeta notlarımı yeniden tercüme ediyordum. Kartografya I (Projeksiyonlar) ile Asya'nın Fizikî Coğrafyası, Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası ile Avrupa'nın Ekonomik Coğrafyası ders kitaplarımız (Prof. Dr. Talip YÜCEL'in) olmakla birlikte diğerleri; Türkiye Coğrafyası'na Giriş, Afrika Coğrafyası, Japonya, Nüfus ve Yerleşme, Türkiye Bölgeler Coğrafyası... Bütün bunları hep not tutuyorduk. Ayrıca *Türk Coğrafya Kurumu Dergisi* sayıları, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*'nin sayıları, *Jeologlar Derneği Jeoloji Dergisi* sayıları, HGK (o zamanki adı, Harita Genel Müdürlüğü) 1/800.000 ölçekli Türkiye Haritası paftalarının hepsi, 1/200.000 ölçekli Türkiye haritalarından bazı paftalar, hem Cevat Bey ve hem de Cemal Arif Bey Hocamız tarafından uygulama derslerimiz için bize satın aldırılırdı. Ya sahaflardan ya da kitapçılardan, önerilmiş hemen her kitabı satın alabiliyordum. Çünkü özel bir ilkokulda sınıf öğretmenliği yapıyor ve ayda 276 TL maaş alıyordum. Öğrenme güçlükleri olan iki de özel öğrencim oluyor ve aylık kazancım 400 TL'yi (Devlet öğretmeni maaşı) buluyordu. Böylece her kitabı, dergiyi, kaynağı satın almakta sıkıntı olmazdı. Başka bir ifade ile bugünkü kişisel kütüphanemin nüvesi, üniversite öğrenciliği yıllarıma dayanır. Bu konudaki teşvik edici etmen ise, öncelikle Cemal Arif Alagöz hocamızıdır.

Hocam, bildiğimiz kadarıyla Türkiye'de İstanbul ve Ankara Üniversitesi'nden sonra coğrafya eğitim-öğretimi veren üçüncü üniversite Atatürk Üniversitesi oldu ve siz burada uzun süre görev yaptınız ve buradan da emekli oldunuz. Atatürk Üniversitesi'nde göreve başlamanız nasıl oldu, hangi fakülte ve bölümde görevler aldınız. Bu konularda neler söylemek istersiniz?

Teşekkür ediyorum. Gerçekten de üniversitemizde ilk coğrafya bölümü, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nde yine *Coğrafya Enstitüsü* (1915), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde yine *Coğrafya Enstitüsü* (1936) ve Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde *Coğrafya Bölümü* (1974) (öğrenci kabul tarihlerine göre) adlarıyla açılmışlardır. Benim Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi *Coğrafya Bölümü*'nde görev almam, bir rastlantı eseri olmuştur. *Trabzon Lisesi coğrafya öğretmeni* olarak görev yaparken, MEB tarafından hazırlanmış *müfredat programı* felsefesi ile ona göre hazırlanmış olan ders kitaplarının fikir yapısına harfiyen uyulması gerektiğinin farkına varmışım. *Zamanla bu programdan sıkılırsam, üç yıllık eğitim- öğretim süresi olan ve ortaokullara öğretmen adayı yetiştiren eğitim enstitülerinden birine geçerim. Bu bakımdan doktoramı yapmış olmam çok yararlı olur* diye düşündüm. Bir akşam Erzurum Radyosu'ndan 23.00 haberlerini dinlerken, *Coğrafya Bölümü*'ne ön kayıtlı öğrenci alınacağını/alındığını öğrendim. Böylece, Trabzon'a en yakın bir üniversitede yani Atatürk Üniversitesi Edebiyat

Fakültesi'nde *Coğrafya Bölümü* olduğunu; o halde öğretim üyesi de bulunacağını anlayınca; Trabzon'dan haftanın bir günü gidip dönerek, doktora çalışması yapabileceğime kanaat getirdim. Erzurum'a gidip bölüm başkanı Prof. Dr. M. Tevfik TARKAN ile konuştum. Olurunu aldım ve beni lisansüstü eğitime kabul sınavlarına alarak söz konusu programa başlattı. Güz yarıyılı boyunca haftada bir gün (Pazartesi günleri) Erzurum'da olup derslere girecek biçimde bir yarıyıl Erzurum'a gidip döndüm. Bahar yarıyılında naklimi *Erzurum Kazım Karabekir Eğitim Enstitüsü*'ne aldirttum. Ve her hafta geceleri eski Zigana Geçidi'nin tehlikeli dönemeçlerinden geçmekten de kurtardım. Doktoraya 1975-1976 öğretim yılında başladım; Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü; Fiziki Coğrafya, Beşerî ve İktisadî Coğrafya ile Ülkeler Coğrafyası anabilim dalları için birer asistanlık kadrosu ilan etti. Asaf KOÇMAN (Prof. Dr. Ege Üniversitesi emekli öğretim üyesi), Osman Cahit İNANDIK (1982'de vefat etti) ve Hayati DOĞANAY (Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi emekli öğretim üyesi ve halen Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği kadrosunda ders okutmaktadır) birlikte alındık. Farklı tarihlerde ve 1977 bahar yarıyılında göreve başladık. Başka bir ifade ile hiç akademik saha düşünmezken kendimi akademik kulvarda ve *bitmez tükenmez amansız bir mücadele* içinde buldum. Öyle de olsa, *Coğrafya Bölümü*'nün kurucusu Prof. Dr. Mehmet Tevfik TARKAN'a (1923-1984) şükran borçluyuz. O, *Coğrafya Bölümü*'nü kurmasa, bir Atatürk Üniversitesi coğrafya ekolü elbette olmayacaktı. Bu bölümde profesör olduktan sonra (1989) bazı nedenlerle ayrılmam gerekti ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Coğrafya Bölümü'ne gitmek için hazırlık yaparken, Atatürk Üniversitesi yönetimi beni Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği kadrosunda görevlendirdi. Yaş haddinden 2015'de emekli olmama karşın hâlen bu bölümde haftada dokuz saat ders okutuyorum ve akademik çalışmalarımı kendi gücüm ölçüsünde sürdürmekteyim.

Atatürk Üniversitesi'nde göreve başladığınız yıllarda coğrafya hangi fakülte bünyesinde bulunuyordu? Akademik kadro durumu nasıldı? Hangi hocalar vardı?

Atatürk Üniversitesi'nde göreve başladığım 1977'de *Coğrafya Bölümü*, Edebiyat Fakültesi bünyesinde olup 1981'de 2547 sayılı darbe yasası yayımlanınca fakültenin adı Fen-Edebiyat Fakültesi oldu ve bu statü 2003 yılına dek sürdü. Fakülte tekrar Fen Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi diye iki dekanlığa bölündü. *Coğrafya Bölümü*, yine Edebiyat Fakültesi bünyesinde kaldı fakat *Arkeoloji, Felsefe ve Coğrafya Bölümü*, Fen Fakültesi binalarından ayrı bir küme yapısına taşınmış olup bu bölümler halen aynı kümede bulunuyorlar. Bölümün en eski öğretim üyeleri olarak Prof. Dr. M. Tevfik TARKAN (kurucu) coğrafyacı olduğu halde İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi'nde görev yapan Prof. Dr. Ahmet Necdet SÖZER, Fen Fakültesi Jeoloji Bölümünde görev yapan Doç. Dr. Ahmet ACAR (1976'da Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ne nakletti), Dr. İbrahim ATALAY, Dr. Ahmet NİŞANCI, Dr. Aykut ACAR vardı. 1977'de ise As. Hayati DOĞANAY, As. Asaf KOÇMAN ve

As. Osman Cahit İNANDIK göreve başladılar. Bölümün elemanları, bugün büyük çoğunluğu ile beşerî coğrafyacıardan oluşur.

Hocam malumunuz, Türkiye’de üniversitelerde coğrafya eğitim-öğretimi edebiyat, fen-edebiyat ve eğitim fakültesi olmak üzere üç ayrı fakültede veriliyor. Siz uzun yıllar eğitim fakültesinde hocalık yaptınız, dersler verdiniz ve aynı zamanda coğrafya eğitimi konusunda çok sayıda eser verdiniz. Ülkemizde coğrafya eğitiminin geldiği yer, içinde bulunduğu sorunlar, bu konuda yapılması gerekenler gibi konularda neler söylemek istersiniz?

Evet, Edebiyat Fakültesi *Coğrafya Bölümü’*ndeki görev süreme göre, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi *Coğrafya Öğretmenliği* programında daha uzun bir süre görev yaptım. Bunlardan ilkinde 1977-1991 devresinde yaklaşık 14 yıl; ikincisinde ise 1991-2015 + ? yaklaşık 24+3=27 ve + ancak bu süre içinde hiç coğrafya biliminden uzaklaşmadım. Sürekli beşerî ve iktisadi coğrafya anabilim dalı bilim alanlarında çalıştım. Nüfus coğrafyası, ziraat coğrafyası, yerleşme coğrafyası, turizm coğrafyası gibi. *Coğrafya Eğitimi* denilen nesne her ne ise gizli yollardan; hatta bir güve gibi bu fakültelerde ilmin beynini kemirmekte olup, yakın bir gelecekte eğitim fakültelerinde, örneğin fizik, coğrafya, kimya, matematik, tarih gibi branşlarda alan derslerini okutacak öğretim üyesi kalmayabilir. Çünkü bu fakültelerin muarızları, sadece ilmin eğitimi üzerinde doktora yapma izni vermiyorlar. Bu meş’um kararın amansız koruyucuları olarak da *Eğitim Bilimleri Enstitüleri* görevlendirilmiş gözüküyor. Bu eğitim fakültelerinin branş öğretmenlikleri ve alan bilimleri lisansüstü çalışmalarının alenen yok olması anlamına gelir. Taktik elbette, *sinsi birer tuzak* olup zaten bunlar, birer engelleyici, ilmin önünde pranga olacak birer Ankara ince planından başka bir şey değildir. İmza sahipleri asla unutmamalı ki, gelecekteki eğitim tarihçileri bu ihanetin bedelini mutlaka soracaklar; hayattan göçmüş olsalar bile, sürekli yargılanacaklardır... Hiç kuşkusuz ki, ayrıca coğrafya eğitim ve öğretiminin, liseler ile üniversitelerde nasıl yapılması gerektiği; teknolojisi, yöntemleri, ilkeleri, düşünce felsefesi, hedefleri gibi konuları irdeleyen, eğitimcileri de olmalıdır; zaten de vardır. Ancak bu ihtiyacın gereği, öğretmenlik mesleğinin, yegane kaynağı aleyhine kullanılmaktadır. Ortaöğretime dönük *Coğrafya Öğretim Yöntemleri* konusunda, yaklaşık 1984’den beri üzerinde zihin yoran araştırmacıardan biri de kuşkusuz Doğanay’dır (bu konuda, hemen her üniversitede birden çok meslektaşımız bulunmaktadır). Yükseköğretimde ise makale düzeyinde İZBIRAK, TÜRMEKİN, ÖZGÜÇ gibi *yükseköğretim coğrafyası eğitim ve öğretimine dönük* hocalarımızı, hiç kimse göz ardı edemez. Oysa, 1992-1993’ten beri sürdürülen; örneğin *coğrafyayı bırakın, eğitiminin yapın sloganı* sadece ve sadece (buna tarih, Türk dili, felsefe, fizik, kimya, biyoloji, yabancı dil de dahil) *eğitim fakültelerinin branş öğretmenliklerini yok etmeye matuf, öğretmenlik mesleğine karşı yıkıcı bir tuzak* olup, *etikçileri* de o zamanlar Ankara’da yetkili makamlarda oturuyorlardı; *onların temsilcileri bugün de var mıdır* bilemiyorum.

Ama onların tetikçi ve temsilcileri, günümüzde *bazı eğitim bilimleri enstitüsü yöneticileridir* diye düşünüyorum.

Coğrafya eğitimi konusunda değil de bizatihi *coğrafya araştırmaları* konusunda, âcizane bazı eserler ortaya çıkardık. Keşke uzun yıllar, haftada 20-25 saat dersim hiç olmasaydı. Çok sayıda değil de üç beş doktorantum olsaydı. İdareye hiç bulaşmak zorunda kalmasaydım. İşte o zaman çok daha mükemmel eserler çıkarabilirdim diye düşünüyorum. Ülkemizde coğrafya araştırmaları- eğitim ve öğretimi yaklaşık 1980-1985 öncesi bölümlerimiz için hiç de batı ülkelerinden geri değildi. Ortaya konan eserler de bunu açıkça göstermektedir. Ancak, üç yardımcı doçent ile açılmasına izin verilen, bu sayı dörde beşe çıkınca gecelerini; hatta hiç düşünmeksizin, sadece *para kazanma hırsı* ile uzaktan eğitimi de açılan programlar herhalde batı standartlarında araştırma, eğitim-öğretim yapamıyorlar ve eser veremiyorlardır. Gerçekten de 1985'e kadar ülkemizde sadece dört coğrafya bölümü varken, şimdi bunlar kırk bir adet olup pek yakında bunlara yeni bölümler eklenecektir. Hatta *Oltu Coğrafya Bölümü* bile. Aman ha gayret diyorum. Bölümleri ilçelere doğru yaymaya çalışınız. Komşumuz İran gibi bizde de coğrafyacılar *kaymakam* oluyor ya! ABD gibi petrol istasyonları işletmeciliğinde, planlama ve ulusal park yönetimlerinde çalışıyorlar ya! İmzaları atanlar, hiç vicdanlarına danışmaz mı diye hep merak eder dururum... Örgün eğitim mezunlarını nerelerde istihdam edebiliyoruz ki ikinci öğretim ve uzaktan eğitim gibi programlara *paralarını kapıran* kimselere nerede iş vereceğiz? Derhal *ikinci öğretimler kapatılmalı, uzaktan eğitim ucubesi sona erdirilmeli; coğrafya program kontenjanları 20-25'er öğrenciye indirgenmeli; yaklaşık 20-25 yıl böyle sürdürülmeli; mesleki İngilizce ile CBS dersleri göstermelik olmaktan çıkarılmalı* ve daha fazla zaman yitirmeden, ÖĞRETMEN AKADEMİLERİ = Eğitim üniversiteleri hemen, şimdi kurulmalıdır.

Bu ne kadar kısır, pragmatist, vurdumduymaz bir anlayıştır? Ayrıca coğrafya biliminin başka köklü sorunları da var: Her MEB müfredat programı değişikliğinde *coğrafya müfredat programlarının ortaöğretimdeki haftalık ders saatlerini azaltıp*, yıllık 400-500 coğrafya öğretmeni talebini 150'lere kadar düşürmek ve ısrarla *Türkiye Coğrafyası* derslerini programdan çıkarmak. *Coğrafya eğitimi* yaptığımı iddia eden bir grup, ne hocası olduğu belli olmayan; *eğitim bilimleri hocalarının derslerini üniversitede okutan* bir garip branş mensuplarının giderek çoğalmasına zemin hazırlaması... Yeni yetme üç beş coğrafyacı akademisyeni ya *iktisadî coğrafya* yaptığı iddiasıyla *iktisat teorileri* çalışmaları ya da *nüfus coğrafyası* yerine *nüfus teorileri çalışmaları* ve tıpkı coğrafya *eğitimcileri* misali, coğrafya araştırmalarını masa başına çekmeye çalışmaları... Efendim, paradigmaları değişmiş... Bunlara ek olarak, kendisini coğrafyacı diye takdim etmekten herhalde utandığı için olacak ki *klimatolog, jeomorfoloğ, jeostratejist, siyaset bilimi uzmanı* gibi bu güzelim bilimden sapmış ya da *asaletini inkâr edecek kadar bilinçsiz* kimseler de ortaya çıkmış (bilimimizin, bunlar gibi birçok sorunu var).

Hocam, Türkiye’de coğrafya alanında çok sayıda eser veren hocalarımızdan birisiniz. Üniversite öğrencileri için çok sayıda ders kitabı hazırladınız ve bu konuda ülkemizde önemli bir ihtiyaca cevap verdiniz. Ders kitapları yazmanızın özel bir sebebi var mıydı? Bir de hocam, sayısını hatırlıyor musunuz, toplam kaç kitabınız yayımlandı?

*Ders kitapları hazırlamamın özel bir nedeni yok; olsa idi, Türk coğrafyacılarının sayısı üçü beşi aşmayanlar gibi, yayınevlerinde kendi hesabına yayımlar, getirip evime ya da kiralayacağım bir depoya depolar; satışına özel olarak devam ederdim. Ancak bu kişilerin, zamanla eleştiri aldıkları bilinmektedir. Hatta öğrencilerimiz bile yanlış anlayabilmektedirler. Bizler, Erzurum’da yayın merkezlerinden uzakta ve bu merkezlerde yayımlanan periyodikler ve ders kitaplarının her türü ile her sayısının, Doğu Anadolu’nun en büyük kütüphanesini bünyesinde oluşturmuş olan üniversitemiz kütüphanesinde bulunamayışı; bir diğeri ise, Beşerî Coğrafya alanında yayımlanan ders kitaplarının sık sık yenilenme ve güncellenmeleri gerektiğidir. Örneğin, ünlü Ord. Prof. Dr. Besim DARKOT hocamızın *Türkiye İktisadi Coğrafyası* son baskısını 1972’de yapmıştı. Ord. Prof. Dr. Ali TANOĞLU hocamızın *Nüfus ve Yerleşme* şaheseri de son baskısını yanlış hatırlamıyorsam, 1971’de yapmıştı... Bu iki köklü sorundan dolayı, okuttuğum derslerin *ders notları*, zamanla *ders kitabı* durumuna getirildi. İlahi Cemalettin kardeşim! Makale sayısı neyse ne de, hiç yazar kaç kitap hazırladığını bilmez mi? Hiç kuşku yok ki, kaç baskı yapıldığını bilemiyorum.*

İki adet liseler için ve iki adeti de sosyal bilgiler öğretmenliği; dokuz adet kadarı da coğrafya öğrencileri için, işte bu kadar...

Coğrafya’da Metodoloji; Genel Metodlar ve Özel Öğretim Metodları (MEB, 1993) isimli çalışmanız, bildiğimiz kadarıyla bu alandaki ilk yayın. Daha sonraki yıllarda Coğrafya Öğretim Yöntemleri adıyla çok sayıda baskısı oldu. Başta coğrafya eğitim-öğretimiyle ilgili öğretmen ve akademisyenlerin ilgi alanına giren bu eseriniz, yıllar süren bir emeğin ürünü. Bu eserin hikayesini sizden dinlemek isteriz. Bu konuda çalışma yapmanızın temel sebepleri neler oldu, bu konuda neler söylemek istersiniz?

Coğrafya’da Metodoloji = Coğrafya Öğretim Yöntemleri ders kitabıma yönelik övgünüz için çok teşekkür ediyorum. Ancak bu, belki bir başlangıç olmuştur. Sağ olun! Eserin oluşturulması öyküsü, özetle şöyle: Yıl 1981-1982 öğretim yılı. MEB Teftiş Kurulu, bütün liselerimizi grup teftişi yapmışlar. Daha çok, *öğretmenlerin başarı durumlarını* ölçmeyi amaçlamış teftişin sonunda, uzunca bir rapor hazırlanmıştı. Öğrencilerin başarısız olmasında sayılan- belirlenen nedenler arasında yer alan bir etmen de, *öğretmenlerin özel öğretim yöntemleri dersi* alıp almayışlarına bağlanmıştı. Örneğin Fen Fakültesi *Matematik Bölümü* veya *Kimya Bölümü*; Edebiyat Fakültesi *Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü* çıkışlı... İfade yerindeyse civa gibi

öğretmenler fakat bitirme sınavlarında sınıf başarıları (sınavları zümre komisyonları ortak yapıyorlar), yaklaşık %10 ila en fazla %20 kadar. Diğerleri bütünlüme kalmış. Oysa *özel öğretim yöntemleri* (tarih öğretim yöntemleri, matematik öğretim yöntemleri, dil öğretim yöntemleri, coğrafya öğretim yöntemleri gibi) dersleri almış üç yıllık eğitim enstitüleri ya da yüksek öğretmen okulları çıkışlı öğretmenlerin okuttuğu sınıfların öğrencileri (aynı zümre komisyonu ve kimliği kapalı sınav evrakı incelenmesi yöntemiyle) bitirme sınavlarında ilk girişte yaklaşık %50'nin üstünde başarı sağlamaktadırlar. Bu ölçütleri esas alan *Talim ve Terbiye Kurulu*, şöyle bir yazılı öneride bulunmuştu (söz konusu raporla birlikte): Fen ve Edebiyat Fakültesi mezunlarından *öğretmen olacaklar*, eğitim bilimleri dersleri ile birlikte *özel öğretim yöntemleri* dersleri de almalıydılar. Bu rapor, görevli olduğumuz *Fen-Edebiyat Fakültesi, Fakülte Kurulu*'nda incelendi. Edebiyat Fakültesi kesimi öğretim üyeleri, bu rapora ihtiyatla yaklaştılar. Fen kesimi öğretim üyeleri ise “*Biz her türlü deneyi yaptırıyoruz; Bakanlığın bu konuda yanlışı var; böyle bir derse gerek yok*” kararı aldılar: Edebiyat kesimi öğretim üyeleri (bölüm başkanları) ise “*isteyen bölümler bu tür bir dersi okutsunlar*” şeklinde bir düşünce ileri sürdüler.

Dersi okutmaya gönüllü oldum. Ancak, bölüm başkanlığımızın barajına takıldık. *Efendim, biz coğrafya araştırmaları nasıl yapılır; araç ve gereçleri nelerdir gibi her şeyi öğretiyoruz; Eski köye yeni kanun ne demek?* gibi aşılması güç bir baraj. Neyse, pedagoji hocalarından Hikmet Yıldırım CELKAN (Prof. Dr. ve emekli öğretim üyesi), Necmettin TOZLU (Prof. Dr. ve emekli öğretim üyesi), Hüseyin AKYÜZ (Prof. Dr. ve emekli öğretim üyesi) gibi *bilirkişileri*; Talim ve Terbiye Kurulu'nun talebini işlerimize karışma anlamı taşımaz. Bizler *akademik coğrafya araştırmalarının nasıl yapılacağı* konularını üniversitede işliyoruz. Oysa Bakanlık bize; *üniversitede öğretilenlerin ne kadarının, hangi ilkeler, yöntem ve teknikler esas alınarak lisede öğretilmesi gerekir* gibi ortaöğretime dönük cephesini öğretmemizi önermektedir. Lütfen kendisini ikna edin ricasında bulundum ve 1982-1983 öğretim yılında böyle bir programı okutmaya başladım (coğrafya son sınıflara). İlk yayınım olan *Coğrafya'da Metodoloji: Genel metodlar ve özel öğretim metodları* adlı çalışmamda, sorunu çok az bir payda yükseköğretim bakış ufkundan ayıklayabildim. Daha sonraki yeni basımlarda, bu sorunu yaklaşık olarak ana hatlarıyla aştığım kanısındayım. Bu konuda da çalışma yapmamın temel sebebi, bu tür bir programın çok gerekli olduğudur. Çünkü zaman zaman, *ders kitabının bazı konularındaki fikir yapısını beğenmediği* için üniversitede öğrendiklerinden not tutturana; örneğin *coğrafyanın bilimsel taksimatını* ders kitabındaki gibi değil de *kendi bildiği gibi yapan*; *grafik çizim teknikleri* öğretmeye çalışan öğretmenlere de rastladım... Oysa *müfredat program başlık-alt başlıkları* ile onları esas alarak hazırlanmış ders kitapları, *öğretmenleri bağlayıcı* belgelerdir. Öğretmenler, bunları beğenmeme ya da okutmama yetkisine sahip değillerdir. Birçok öğretmenin zihninde yerleştirilmiş olan; *fazla bilim+mükemmel eğitim-öğretim* görüşü, toptan yanlışı bir düşüncedir. Kesinlikle müfredat programları (=öğretim programları);

öğrencilerin ruhsal, fiziksel ve sosyal gelişmeleri esas alınarak hazırlanmışlardır. Öte yandan her öğretmen ayrıca da *öğrenene görelilik ilkesini* her zaman göz önünde tutar ve *bilinenden bilinmeyene* yönteminden asla şaşmaz... Başka bir ifadeyle *hazır bulunmuşluk* ilkesi ya da yöntemi dikkate alınmadan bir dersin eğitim-öğretimi yapılmaya kalkılırsa, bir kısım öğrenciler hem derse antipati duyabilirler ve hem de o dersten başarısız olurlar; hatta nefret bile edebilirler. Coğrafya derslerinin uzun yıllar liselerimizde birçok öğrenci tarafından *az sevilen dersler* olmasının nedenlerinden biri de bu sorundur diye düşünülebilir.

Sayın hocam, kitap olarak son yayınıız geçen yıl basılan Coğrafya Bilim Alanları Sözlüğü oldu (2. Baskı, 2017). Neden bir sözlük çıkarma ihtiyacı duydunuz? Bu sözlüğün hazırlanış sürecini bizimle paylaşır mısınız? Bu konuda neler söylemek istersiniz?

*Coğrafya Bilim Alanları Sözlüğü'nün hemen girişinde de ifade ettiğim gibi bu sahanın, henüz gücüne erişilememiş tek uzmanı ve üstadı vardır: Hocam Prof. Dr. Reşat İZBIRAK (1911-1998) hocamın defalarca yayımlanan Coğrafya Terimler Sözlüğü, MEB tarafından en son 1992'de yayımlandı. Daha önceki yıllar piyasada bulunan ve öğrencilerimize satın aldığımız bu sözlüğü, yaklaşık 1997'den beri fakültemizin fotokopi merkezinde çoğaltıp, *dedikoduya yol açar* endişesi ile ücreti de tarafımdan ödenerek öğrencilerimize dağıtıyordu. Her ders kitabımın sonuna bir *sözlük* koymayı ihmal etmediğimi, bütün meslektaşlarım bilirler. Bir gün, öğrencim Doç. Dr. Ogün COŞKUN, *Artık bunları birleştirin de bir sözlük çıkarın* demez mi! Aklıma yattı; ancak, görevimin resmen bitmesine beş-altı yıl kala zihnime yerleşen bu hizmete başlayınca, hazırlığında gördüm ki henüz işin yarısını bile yapmamışım. Bırakmadan, şevkle ve aşkla çalışmalarımı sürdürdüm. Sebeplerden birisi bu; bir diğeri ise *Hocam dünya çapında bir coğrafyacı bilim insanı* olmasına karşın, fizikî coğrafyanın, gücüne erişilmez bir üstadı olması sebebiyle olacak ki sözlüğünde, örneğin bazı *siyasi coğrafya, iktisadî coğrafya, turizm coğrafyası* gibi anabilim dalı bilim alanlarının terimlerinden bir kısmının bulunmadığı dikkatimi çekti. Ancak daha çok, İZBIRAK hocamın şaheser sözlüğünün basımının artık yapılamaması ve coğrafya öğrencileri ile coğrafya öğretmenlerinin bu tür bir temel esere ihtiyacının bulunduğu dikkate alınarak böyle bir zahmete katlanılmıştır diyebilirim. Yararlı olacağını umuyorum. Bazı yeniliklerle üçüncü basımı da tarafımdan hazırlandı; 2020 yılı sonuna doğru yayımlanacağını sanıyorum ki bu baskının, eksikleri, büyük ölçüde önlemiş olacağı düşüncesini taşımaktayım.*

Türk coğrafyasında Hayati Doğanay denildiğinde iki özelliğiniz öne çıkıyor. Bunlardan ilki, çok sayıda eser veren, ikincisi ise çok sayıda doktora öğrencisi yetiştiren bir hoca olmanız. İlk özelliğinizi yukarıda kısmen konuştuk, onun

için burada yetiştirdiğiniz doktora öğrencileri hakkında sormak isteriz. Doktora talebelerinizin önemli bir kısmı bugün akademik hayatta yer almış durumda. Kaç doktora talebeniz oldu, sayısını biliyor musunuz? Hangi konularda tez yaptınız, tez konularını seçerken nelere dikkat ettiniz; bizlerle paylaşır mısınız?

Doktora öğrencilerimin bir kısmı değil, hepsi yani profesörlerin otuz dördü birden akademik hayattadırlar. Bunlara halen doktor öğretim üyesi ve doçent öğretim üyelerini de eklersek sayı kırkı geçer. Tez konularında daha çok arazi çalışmaları konusu seçtik. Konuların hemen hepsi, incelenmemiş veya az incelenmiş, gelişmekte olan yörelerden, göç veren yörelerden seçildi. Trabzon'da Sanayi ve Sorunları, Iğdır Ovası ve Yakın Çevresi, Erzincan Depremi ve Sonuçları (1992), Şavşat'ın Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası... gibi. Tez konularını seçerken kalkınmada öncelikli yöreler ve alınabilecek önlemler genellikle ön planda tutulmuştur. Her çalışma sonuna Başlıca sorunlar ve çözüm önerileri kısmı eklenmiştir.

Muhterem hocam, 2015 yılında uzun yıllar görev yaptığınız Atatürk Üniversitesi'nden yaş haddinden emekli oldunuz. Bildiğimiz kadarıyla, emekli ikramiyenizle Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı'na Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) laboratuvarı kurdunuz. Bunu neden yaptınız? Bu konuyu sizden dinlemek isteriz.

Yaş haddinden 2015 yılı itibariyle emekli oldumsa da şu ana kadar fakültemizden hiç ilğim kesilmedi. Yönetimce çalışma odam boşaltılmadı ve o gün bugündür haftada 9 (dokuz) saat *lisans dersi* okutmaya devam ediyorum.

Evet, coğrafya öğretmenliği programına, hemen bütün meslektaşlarımı ve yönetimin beğendikleri, takdir ettikleri, o mekâna üniversitemiz senatosu kararıyla adımın verildiği bir CBS laboratuvarı kazandırdık. Bunu, iki sebepten yaptığımızı söyleyebilirim: Çağımızda bilgisayarı yeterince kullanamayan bir öğretmen, asla yeterli bir eğitimci değildir. Buna ek olarak, eğitime yapılan katkının, en önemli görev olduğuna inanmam ve eğitim-öğretim mesleğinde yapılan hizmetlerin, en kutsal hizmetler olduğu kanaatini taşımamdır diyebilirim.

Sayın Hocam, uzun yıllar Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde akademisyen olarak görev yaptınız, dersler verdiniz, binlerce talebe yetiştirdiniz. Aynı zamanda TRT Erzurum Radyosu'nda çok sayıda programa katıldınız ve bilginizi üniversite dışında daha geniş kitleler ile paylaştınız. 1995-2005 yılları arasında TRT Erzurum Radyosu'nda yapmış olduğunuz konuşmaları "TRT Erzurum Radyosu Radyo Konuşmaları (1995-2005)" adıyla 2010 yılında kitaplaştırdınız. Radyo konuşmaları ne zaman ve nasıl başladı, hangi konular konuşuldu, kaç program yaptınız, bu konuyu anlatır mısınız?

Aslında söz konusu konuşmalar, 1985'te YÖREMİZDEN adlı programla başladı. Süresi yaklaşık sekiz dakika ile sınırlandırılmış ve ayda iki ila üç kez tekrarlanan

konuşma metinleri, hemen hemen 1994-1995 yılı itibarıyla biriktirilmeye başlandı. Konuşma metni sayısı tahminen 250’yi buldu. Bunların az sayıda bir kısmı *Radyo Konuşmaları* adıyla yayımlanabildi. Konuşma metni konuları; daha çok Türkiye ve Doğu Anadolu’da nüfus, göç, nüfusun eğitim durumu, kaydedilmiş nüfus gibi konular ile Erzurum Kent Planlaması, çevrenin doğal ve beşerî potansiyeli, bunların işletilmesi, bölgenin kültürel kalkınma sorunu gibi konulardan seçilmiştir.

Hocam, coğrafya alanında çok sayıda kitabınız yayınlandı. Bunların büyük bölümü üniversite ders kitaplarından oluşuyor. Kitaplarınızdan elde ettiğiniz geliri, öğretmen aday öğrencilere burs vermek üzere MEB Vakfı’na bağışladığınızı öğrendik. Öncelikle öğrencilerimiz adına size teşekkür eder, şükranlarımızı sunarız. Bunu neden yaptınız? Bu konuda neler söylemek istersiniz?

Yaklaşık 43 yılı bulan akademik yaşantım, hemen tamamen Atatürk Üniversitesi’nde geçti. Nedenlerden birisi budur. Bir diğeri ise vicdanen gönüllülük duygularının yoğunluğu olsa gerek. Hiç kuşku yok ki, ülkemizde yardımlaşma duyguları, İmparatorluk Vakıf Sistemi kadar yoğun değil. Ancak bu sorumluluğun hızlı bir biçimde artmakta olduğu düşüncesindeyim. “Damlaya damlaya göl olur” misali herkes bu konuda katkı yapmalıdır...

Hocam, coğrafya tahsil eden gençlere bir tavsiyeniz var mı?

Coğrafya eğitim ve öğrenimini seçen gençlere önerilerim şunlar olacaktır: Laf olsun diye bir meslek seçilmez. Başta, kendimize uygun bulduğumuz ve sevdiğimiz mesleği seçmemiz; seçmekle de kalmayıp o sahada *en iyilerden birisi* olmamız gerekir. *Kazancını ön plana alarak meslek/branş seçenler ömür boyu mutsuz olabilirler*; asla unutulmamalı derim... Öyle de olsa, yılda 2500 coğrafyacı + 1000 uzaktan eğitim= 3500 mezun verilir; ancak, yine yılda 150-200 coğrafya öğretmeni istihdam edilirse; bu stok kolay kolay hiçbir zaman erimez. İkinci öğretimler + uzaktan eğitim ucubesi, derhal kapatılmalı ve az önce de hatırlatıldığı üzere, en az 20 ila 25 yıl bölümlerin kontenjanları yirmişer kişiye indirgenmeli. Ancak, çok kazanma hırsı gözlerini bürümüştür *yükseköğrenimi kazanç getirici konuma yükseltiniz* iddiası ve görüşünde olanlar, bu akılcı önerilere asla iltifat etmiyorlar. Hatta gençlere *biz ikinci öğretimleri kapatmayı öneriyoruz; kontenjanlar düşsün diyoruz ama bizi dinleyen yok; üst makamlar bizi dinlemiyor* diyecek kadar da *etik dışı* davranabiliyorlar... Gençlik bunlara acaba inanıyor mu? Çünkü sanırım söylenenler doğru değil... O zaman; coğrafyacı gençler *yabancı dillerini mutlaka geliştireceklerdir*; CBS becerilerini, en az program hazırlayacak kadar öğrenecekler; fizikî-beşerî ayrımı yapmaksızın coğrafya bilimini özümseyecekler; çok çok mükemmel birer bitirme tezi hazırlayacaklar... O zaman, şirketlerde ve kamuda, yeterli ücretlerle iş bulabileceklerine inanıyorum...

Hocam çok sağ olun, bizi onurlandırdınız. Yapmış olduğunuz çok sayıda yayın ve yetiştirdiğiniz binlerce öğrenciyle, Türk coğrafyasına önemli katkılarınız oldu. Coğrafya camiası adına teşekkür ederiz.

Ben de çok teşekkür ediyorum; onurlandırma mutluluğu bana ait; nice başarılı hizmetler yapmanızı diliyorum.

Mülakat

Prof. Dr. Cemalettin ŞAHİN

Düzenleme

Prof. Dr. Cemalettin ŞAHİN